

ЧОМУ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ У ВІЙНІ З РОСІЄЮ ТРЕБА ДАВАТИ ВІДПОВІДІ НА ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ПИТАННЯ ПРО ДОБРО ТА ЗЛО

Цей текст є спробою ще раз сформулювати різні варіації прояву майбутнього у вимірі метавійни та поясненням того, як ці процеси відбуваються.

Російська війна проти України відбувається у вимірі постмодерну і метамодерну, де російське телебачення показує зруйновані російськими ракетами українські житлові будинки, ілюструючи цим свої слова про обстріли Донецька. Де пісня Тараса Тополі та гурту «Антитіла» «Фортеця Бахмут» сакралізувала одне із сотень українських міст і містечок, свідомо ескалюючи ціну цього місця для політичної мети, а не воєнної. Де Володимир Зеленський із комедіанта, який грав президента, став лідером вільного світу, яким незадоволений генсек ООН Антоніо Гутерреш.

Метавійна триває у просторі сенсів. Там, де частина світу вважає злом Росію та Китай, а інша частина світу ненавидить Сполучені Штати Америки. Це означає, що будь-які зміни реальності у фізичному вимірі можуть бути винятково наслідками зрушень у вимірі сенсів – у розумінні та сприйнятті того, що є добро, а що є зло.

Питання на кшталт «що є перемогою України», «що є поразкою Росії», «який формат майбутнього влаштує сильних світу цього», «чому США відмовляються надати необхідний обсяг зброї» – потребують відповіді. Доки ці відповіді не буде сформульовано, годі чекати якихось змін.

У 1992 році побачила світ книжка Френсіса Фукуями «Кінець історії та остання людина». Фукуяма був в Україні та вчив обраних українців у Стенфордському університеті, й тому його бачення світу є достатньо популярним в експертних і політичних колах України. Нагхненням для книжки «Кінець історії», очевидно, стали зміни в Радянському Союзі, а потім і його розпад на незалежні держави у 1991 році, що ознаменував собою фактичну перемогу тієї моделі суспільства, яку представляли Сполучені Штати Америки.

Зокрема, Фукуяма стверджував, що *«тріумф західної ідеї проявляється насамперед у повному виснаженні колись життєздатних альтернатив західному лібералізму. Те, що спостерігається нині, – це, можливо, не просто закінчення холодної війни або завершення якогось періоду всесвітньої історії, але кінець історії як такої; інакше кажучи, це фінальна точка ідеологічної еволюції людства й універсальна ліберальної демократії Заходу як остаточної форми уряду в людському суспільстві»*.

Через 30 років після того, як книжка Фукуями вийшла у світ, її тези та візія захиталися під ударами найбільш нищівної та дикої війни в історії людства з часів закінчення Другої світової. Однак чи означає це зміни, що відбулися у світовому суспільстві за ці 30 років, про які Фукуяма не міг тоді здогадуватися? Або ж його візія мала значні недоліки із самого початку?

Брак сенсів перед лицем смерті

Нещодавно в ефірі одного з українських ютуб-каналів, де обговорювали питання потенційного настання кінця світу та прогнозування катаклізмів, український економіст і футуролог Андрій Длігач висловив тезу, що середня тривалість життя людини з плином часу збільшується, а невдовзі прогрес у медичній галузі та в потенційному напрямку «кіборгізації» людей (додавання до організму технологічних пристроїв) зможе подовжити тривалість людського життя далеко за 100 років.

Згідно зі **статистикою**, загальна кількість літніх японців, які подолали сторічний рубіж, станом на вересень 2022 року перевищила 90 тисяч осіб. Іншими словами, існують усі підстави вважати, що вже наші нащадки (а може ще й ми самі) зможуть жити довше. Однак Андрій Длігач водночас застерігає, що на нас чатує інша проблема, оскільки необхідно буде переусвідомлювати: а навіщо ми живемо так довго? На що саме ми витратимо екстрачас нашого життя у світі, де кількість населення зростає, технологічний прогрес змушує його постійно наздоганяти, а принципові вразливості людини майже не змінюються?

На мій погляд, ця проблема загострилася з розвитком пандемії коронавірусної хвороби на початку 2020 року. Соціальні феномени, які супроводжували пандемію, вже тоді змусили серйозно поставити під сумнів спроможності ліберальної моделі, яку оспівував у своїй книжці Френсіс Фукуяма.

Одним із таких феноменів можна назвати процес, що дістав назву **«інфодемія»**. Документально встановлено, що під час пандемії люди на планеті іноді вмирили не від зараження вірусом, а від поширення брехливої інформації про те, як зберегти своє здоров'я. В Ірані більш як 700 людей **померли** від отруєння неякісним алкоголем, повіривши, що він може дати захист від вірусів для організму.

Коли людство винайшло вакцини від коронавірусу, ми побачили, наскільки значну силу являє собою антиваксерський рух, який своєю поведінкою фактично ставить під загрозу виживання всієї популяції виду *homo sapiens*. Адже свідомо відмова від вакцинування є проявом демократичного виду поведінки, коли жодна людина не може бути примушена робити укол із вакциною, а має прийняти це рішення добровільно.

Таким чином, і поширення брехні про засоби профілактики захворювань, і антиваксерський рух, по суті, використали як інструмент свободу слова, яка є основоположним базисом ліберальної демократії, що мала стати запорукою «кінця історії» за Фукуямою.

Другим цікавим феноменом, який ми спостерігали в період пандемії, можна назвати обмеження на пересування. Особливо гостра дискусія розгорнулася в країнах Європейського Союзу, де політики окремих країн почали активно застосовувати заборони на авіаперельоти, обмежувати рух транспорту та запровадили додаткові заходи, які обмежували пересування осіб навіть у межах Шенгенської зони.

Указані дії негайно викликали бурхливу дискусію в медіа довкола того, чи не є ці заходи наступом на свободу пересування та, як наслідок, на базові цінності ліберальної демократії? Дискусія швидко дійшла екстремальних значень про право кожної людини за своїм бажанням наражати себе на небезпеку. І навіть сягнула питань про евтаназію та право кожної людини на своє тіло, що корелюється із західноєвропейським консенсусом стосовно права жінки робити аборт.

Фактично ліберальне суспільство було поставлене перед вибором: дотримуватися своїх цінностей свободи людини від будь-яких обмежень і несення відповідальності винятково за своє життя – або ж спільної роботи над виживанням популяції та зниженням рівня смертності шляхом впровадження значних обмежень людських свобод.

Нарешті, третій феномен, про який, серед інших полі-

тиків, говорив і президент Володимир Зеленський, – шалена ринкова гонитва за засобами особистого захисту та вакцинами. Очевидно, що ресурси на виготовлення вакцин були винятково у держав із високим рівнем розвитку. А політична логіка лідерів ліберально-демократичних суспільств диктувала поведінку, спрямовану на забезпечення вакцинами спочатку «золотого мільярда», а вже потім усіх інших, чий політичні лідери були неспроможні розробити, купити або й вкрасти дорогоцінну формулу вакцини.

Не в останню чергу слід згадати й економічний феномен «helicopter money» – використання економічних і монетарних важелів, аби тільки не допустити падіння показників добробуту та економічного розвитку в країнах, що саме по собі є ідеєю, яка суперечить окремим ліберально-демократичним ринковим механізмам, що вимагають невтручання держави в ринкові процеси.

Усі ці феномени, на мій погляд, значно похитнули беззастережну віру в ліберальну демократію як елемент «кінця історії». Однак найбільшою кризою, з якою зіткнувся світ, стала криза сенсів, адже пандемія трансформувала майже всі процеси в інструменти виживання, тобто просто продовження свого існування та забезпечення своєї безпеки від загроз зовнішнього світу. Концентрація на цьому вузькому спектрі завдань відсунула інші сенси існування на другий план. Потреба якісних змін в існуванні людської цивілізації та розв'язання глобальних проблем поступилися конкуренції за засоби виживання.

Як можна сподіватися на успішний діалог із розв'язання глобальних проблем клімату, голоду та хвороб, якщо уряди держав боролися між собою за те, хто перший отримає велику партію масок для закриття обличчя або вакцину для громадян? Очевидно, що загроза смерті від вірусу перемкнула існування людського виду в захисний режим, який навряд чи передбачає шукання нових сенсів.

Війна як сингулярність браку сенсів

У квітні 2021 року я описував у статті, як офіс директори з Національної розвідки США, який до сьогодні очо-

лює Авріл Хейнс, опублікував звіт «Global Trends 2040». У звіті експерти спеціальної Strategic Futures Group виклали свої погляди на те, куди та як буде рухатися світ у наступні два десятиліття, у вигляді сценаріїв. Два з п'яти потенційних сценаріїв нас цікавлять найбільше. Вони не мають великих розбіжностей, тож можуть бути об'єднані в один.

Перший сценарій – **роз'єднання світу (A world adrift)**, де світова система стає хаотичною та втрачає свої пріоритети й напрямки. Держави ігнорують міжнародні правила й заклики міжнародних організацій. Економічний розвиток сповільнюється, а атомізація спільнот наростає. На фоні неспроможності західних держав відповідати на нові виклики Китаю розширює свій вплив. Водночас багато глобальних викликів залишається поза увагою світу.

Другий сценарій – **розділені світи (Separate silos)**, де світ фрагментований на кілька економічних і безпекових блоків різного розміру й сили з фокусом на власну безпеку, стійкість і самодостатність. Торгові ланцюжки переорієнтовано, а інформація циркулює здебільшого в сепарованих кіберсегментах. Міжнародна торгівля перепрофільована та знижена. Вразливі країни, що розвиваються, змушені або робити драматичний і небезпечний вибір на користь свого світового лідера, або страждати від низької включеності у світовий комерційний та інформаційний простір.

Слід зробити дисклеймер про те, що Авріл Хейнс, яка несе формальну відповідальність за втілення цих прогнозів, уже двічі припустилася глобальних розвідувальних помилок. Спочатку вважаючи, що «Талібан» не захопить Кабул швидко, а потім думаючи, що російська армія захопить швидко Київ. Однак слід також віддати їй належне, що вказані два сценарії фактично справджуються як один великий сценарій.

Про це свідчать такі факти:

Ведучи дискусію про те, надавати Україні зброю чи не надавати, світ остаточно втратив розуміння своїх пріоритетних напрямків, обираючи між задекларованими цінностями та загрозами виживанню, як це вже спостерігалось в період пандемії коронавірусної хвороби.

Це війна за десятки трильйонів доларів

Думаєте війна для Росії надто дороге задоволення?

Думаєте, вони переживають за вже витрачені (арештовані, втрачені) сотні мільярдів доларів?

Ставка для них, насправді, набагато більша – десятки трильйонів доларів!

І за ними вони готові йти до кінця... звичайно, до кінця!

Росія не вміє виробляти сучасну продукцію (доведіть мені інше), але хоче бути важливою, впливовою у світі країною. І роблять це через велику територію та природні ресурси, які на ній є.

Зокрема, природні ресурси, які використовуються економікою Росії, становлять 95,7% національного багатства. Це реальною ознакою бананової республіки.

Вони і сьогодні великий гравець на таких ринках як нафта, газ, залізняк, уран, золото та багато інших. Усі добре пам'ятають, як Росія влаштувала у 2021 році енергетичну кризу в Європі, обмеживши постачання газу?

Вони хочуть великого впливу та контролю і тут Україна для них – просто «кільце всевладдя»!

За оцінками The Washington Post (з посиланням на аналітиків SecDev) росіяни вже сьогодні контролюють природні ресурси України у сумі 12,4 трлн доларів.

Не буду зупинятись на методиці підрахунків, але вони вважають, що основна частина контрольованих активів, це кам'яне вугілля. Яке оцінили не мало не багато в \$11,9 трильйона (30 млрд тонн). І це лише вугілля, що знаходиться на окупованих територіях (!)

Ще трохи цифр:

Перше. Україна, на думку аналітиків (і я з ними згоден) – джерело сировини, має поклади 117 із 120 найбільш широко використовуваних мінералів, у тому числі величезні ресурси викопного палива.

Друге. За оцінками експертів, у ході повномасштабної війни росія захопила:

- 41 родовище вугілля,
- 27 родовищ природного газу,
- 14 родовищ пропану,
- 9 родовищ нафти,
- 6 родовищ залізняку,
- 2 родовища титанових руд,
- 2 родовища цирконієвих руд,
- 1 родовище стронцію, 1 родовище літію, 1 родовище урану та
- 1 родовище золота.

Головування воєнного злочинця Сергія Лаврова в Раді Безпеки ООН свідчить про нищівне руйнування всієї системи міжнародних правил і міжнародної безпеки. Її просто більше не існує, а Антоніо Гутерреш – це лише сумний клоун у цирку, який більше нікого не в змозі роземішити.

Китай серйозно розширив свій вплив за leadership авторитарного правителя Сі Цзіньпіна, який забезпечив собі легітимність переобранням на кілька посад, які він одночасно обіймає. Візити європейських лідерів до нього, ініціатива в переговорному процесі та потенційна спроможність виступати з Росією єдиною воєнною потугою робить його ключовим геополітичним гравцем у світі.

Санкційні процедури, які використовуються як ерзац протистояння злу й тероризму Росії, створили систему розділення економічних зв'язків у світі, коли транзакції й товарний обмін ще здійснюються, але для цього використовуються ненормальні, підкилимні інструменти. Торговельні ланцюжки зазнали значної деформації, особливо ті, що стосуються енергоносіїв. Відбувається атомізація економічних систем, а в медіа вже відкрито говорять про протистояння клубів G7 та G20, яку очолює у 2023 році Індія, що зараз стала однією з ключових споживачок російської нафти.

Сепарація кіберсегментів, які унеможливають взаємороз'язання інформації, зараз стоїть на порядку денному. За наявними даними, російські та китайські державні органи **інтенсивно обмінюються досвідом** того, як заблокувати проникнення в інформаційний простір країн інформації та контенту, що має опозиційний характер до чинної влади. Це означає, що масивні інвестиції західних платників податків у такі медіаструктури як телеканал «Дождь», сайт «Медуза», «МБХ-медиа» і так далі – скоро втратять свій сенс, адже в Росії й так не можуть їх читати без сервісів VPN, а згодом і ця вразливість російського терористичного режиму буде елімінована.

Насамкінець, підлегли Авріль Хейнс виявилися правими в тому, що країни, що розвиваються, змушені робити драматичний вибір на користь того геополітичного лідера, який

запропонує їм кращі наративи та кращі умови. Так, наприклад, активна політична та інформаційна робота Росії щодо країн Африки базується на їх ресентименті. Російська пропаганда за допомогою ресентименту формує певну образу на країни західного світу, які були метрополіями африканських колоній та нібито вичапували з них ресурси, після чого кинули напризволяще.

Останній аспект гостро відображається в дискусії навколо присутності українського стратегічного наративу в країнах Глобального Півдня (Global South), який західні дипломати рекомендують не називати Глобальним Півднем, адже його країни дуже різні й мають абсолютно принципові відмінності, що вимагає різних підходів.

А проте сама поява й еволюція поняття «Глобальний Південь» на противагу концепції «Коллективного Заходу», яка народилася в колісці російської пропаганди, якраз і свідчить про те, що слова Френсіса Фукуями про «тріумф західної ідеї» були, щонайменше, передчасними.

Виявляється, в країнах Африки, в Індії та Китаї не тільки немає «тріумфу західної ідеї лібералізму», а існує значний спротив цій ідеї, оскільки її носії сприймаються як суб'єкти, які втілюють собою несправедливе ставлення до представників Глобального Півдня. . . Як тут не згадати проблему з розподілом вакцин від коронавірусу, найкращі з яких були отримані насамперед «золотим мільярдом».

Картинна образа країн Африки на свою неуспішність, яка культивується та успішно експлуатується російською пропагандою проти Заходу, поза всяким сумнівом, є синтетичною. Однак вона не могла б бути настільки успішною, якби не реальні підстави та кейси, які виправдовують та аргументують цей наратив. Адже інтереси Західного світу і його відповідальність за реалізацію цих інтересів – це трошки різні світи.

Так, наприклад, інтересом Західного світу була денуклеаризація України в 1992–1994 роках. Слабку демократію з нестабільною економічною системою спонукали позбутися її воєнної потуги, мотивуючи це небезпекою для гро-

Загалом росія сьогодні контролює:

- 63% вугільних родовищ України,
 - 42% родовищ металів,
 - 20% газових, 11% нафтових,
- а також 33% рідкісноземельних родовищ.

Третє. \$11,4 трлн це дані лише за вартістю українського вугілля.

Додамо інші запаси:

Газ

За даними щорічного звіту BP Statistical Review of World Energy, запаси природного газу в Україні становлять 1,1 трлн куб. м. Україна посідає друге місце в Європі за обсягом запасів вуглеводнів після Норвегії, запаси якої становлять 1,78 трлн куб. м. Це, звісно, багато.

Але, за даними Міжнародного енергетичного агентства, запаси газу в Україні становлять уже 5,4 трлн м³ (!!!) А це вже 10-те місце у світі, а не 25-те. При вартості газу в Європі сьогодні приблизно \$300 і при повній собівартості видобутку \$170. Запаси газу в Україні можна оцінити приблизно у \$700 млрд (чиста маржа з урахуванням видобутку)

Уран

Підтвержені запаси урану – 270 тис. тонн, а ресурсна база – близько 560 тис. тонн. Вартість урану близько \$60/кг

Можете порахувати вартість українських запасів урану при собівартості видобутку \$30 (бенчмарк із Казахстану). Ринкова вартість без урахування витрат на видобуток ще близько \$8 трлн.

Крім переліченого вище, в Україні зосереджено 5% світових запасів критичних матеріалів. А тут вартість взагалі вторинна. Зокрема, запаси літію в Україні понад 500 тис. тонн. Ринкова вартість 1 тонни літію понад \$80 тис. Спробуйте перемножити.

Щоб резюмувати.

Росія, безумовно, напала на Україну і хотіла її захопити, щоб мати:

- Гарантію збереження вкраденої історії
- Мати буфер із НАТО
- Мати велику територію
- Мати більше трудових ресурсів,

Але головне мати додатково природних ресурсів на десятки трильйонів доларів і маніпулювати ними для досягнення своїх цілей.

Анатолій АМСЛІН,
голова ради Асоціації випускників «Аспен Україна»
<https://glavcom.ua/>

мадян Західного світу. Надалі доктор Ольга Олікер, програмна директорка International Crisis Group з питань Європи та Азії, в особистій бесіді казала мені, що текст **Будапештського Меморандуму** був написаний так спеціально, щоби країнам-підписантам не було підстав його виконувати.

Про яку ж довіру і відповідальність щодо країн Глобального Півдня ми можемо вести мову, якщо навіть щодо України, яка є відірваною частиною Західної цивілізації, було вчинено таке віроломство?

Однак усе ж таки всі ці розломи та невідповідності могли призвести до стагнації розвитку – але не до війни, оскільки війна в будь-якому випадку є абсолютно нелогічним інструментом політичного процесу, який лише актуалізує сценарії, давно написані в надрах адміністрації США.

І все ж таки брак сенсів і розлом між задекларованими інтенціями ліберально-демократичного розвитку, заснованого на цінностях, – з одного боку, та real politik, що ґрунтується на принципах **quid pro quo**, – з іншого, саме і призвів до того, що скажений засліплений диктатор без розуміння реальності розробив і втілює рішення про початок війни, єдиним можливим наслідком якого може бути тільки ліквідація цього диктатора.

Тупик історії

Поза всяким сумнівом, на шляху до омріяного та описаного Френсісом Фукуямою «кінця історії» в розумінні «тріумфу західної ліберально-демократичної ідеї», суб'єкт, який порушив установлені міжнародні правила, що призвело до загибелі тисяч і страждань мільйонів осіб, має понести відповідальність.

У цьому контексті навіть було прийнято рішення, які, втім, не мають перспективи певного фізичного втілення, як-от видача ордеру на арешт Володимира Путіна Міжнародним кримінальним судом.

Однак і в цьому питанні ліберально-демократична ідея наштовхнулася на дихотомію між своїми умовними цінностями та реаліями виживання цього світу. З одного боку, більша частина свідомих західних експертів, які розділяють цінності, оспівані Фукуямою, погоджуються з думкою, що воєнна перемога України повною мірою відображає інтереси Західної цивілізації, що, умовно, прагне настання «кінця історії». Це стає ще очевиднішим, оскільки Китай став більш відкрито агресивним і приєднався до російського нарративу щодо історії нового міжнародного порядку. Нещодавня заява посла Китаю у Франції має переконати США та НАТО, що вони повинні припинити ревізіонізм Росії та Китаю, щоб запобігти глобальній війні в Європі.

Західні військові тверезо усвідомлюють: якщо Україна програє цю війну, це створить настільки неприйнятні загрози та небезпеки для західних країн, що навіть дискусію про ці наслідки ніхто не веде (як кажуть, «просто не дивись угору»).

Та справжньою проблемою стало те, що, будучи налаштованими на перемогу України психологічно, США та решта західних країн відмовляються приймати рішення про надання достатньої кількості зброї для реальних перемог на полі бою.

Щодо країн Європейського Союзу відповідь на питання «чому вони так діють?» здебільшого зрозуміла. В реальності виявилось, що декларована єдність європейських країн сумнівна. А процес державного інвестування в безпеку та оборону (навіть після анексії Криму Росією) вони повністю провалили.

Єдиною країною, яка може забезпечити реальні зміни на полі бою, є США. Отже, питання в тому, чому США не готові побачити українську перемогу будь-яким можливим

способом? Навіть враховуючи, що кожна з колишніх «червоних ліній» була перетнута без наслідків, які обіцяла Росія. Спочатку такою червоною лінією були HIMARS, потім системи Patriot, тепер ідеться про F-16, і вони також рано чи пізно потраплять в Україну.

Тож питання з остаточним розв'язанням проблеми російського вторгнення в Україну криється в умах людей, які керують Білим домом, у їхньому світогляді та ментальності.

Поза всяким сумнівом, і Байден, і Салліван, і Блінкен сприймають Росію як опонента, програш якого є в їхніх інтересах. Але ідея світу «без Росії» є для них такою ж тривоюною, як, наприклад, видалення планети Венера із Сонячної системи.

Цього просто не можна робити, адже тоді зоряна система, де ми живемо, може бути дестабілізована, а наших знань і навичок не вистачає, щоб розрахувати потенційні наслідки. Тому цього не слід робити, навіть коли сам Всесвіт і його процеси невпинно та невідворотно йдуть до цього результату.

Росія, звісно, не Венера. Хоча дещо загадкове і небезпечно венеричне в ній все ж таки є. Принаймні, позбутися її є нібито дуже болісним і небезпечним процесом. Тому страх перед перемогою України – це страх перед «хаосом», який загрожує масштабними небезпеками для життя (так само як і страх Джорджа Буша-старшого перед розвалом Радянського Союзу в 1991 році).

Страх перед хаосом, так само як і страх перед пандемією, є екзистенційним. Уже потім політики та експерти знаходять логічні (на їхню думку) та інтелектуальні аргументи, щоб не допускати можливого втілення цього страху. Тобто ми знову стикаємося з боротьбою між задекларованими цінностями ліберально-демократичного розвитку та реаліями потреб виживання і стабільності.

Це означає, що навіть усвідомлюючи всі злочини, які вчинила Росія, десь у глибині можновладці Білого дому впевнені, що світ із Росією, яким вони зможуть керувати за допомогою довгострокового примирення та компромісу, є найкращим варіантом.

А це означає, що «кінець історії» не настане ніколи, оскільки виявилось, що ліберально-демократична ідея спроста існувати винятково в стані компромісу з ідеєю авторитаризму, насильства та свідомого ігнорування будь-яких правил, яка є протилежною до ліберальної демократії.

Адміністрація Джо Байдена може погодитися винятково на результат, яким вони зможуть «керувати» та який відновить те, що перевірене і знайоме, відновить «порядок денний» міжнародних відносин і не вимагатиме якісного перетину сингулярності цінностей і сенсів, а продовжуватиме балансувати на її межі. На жаль, досягти цього неможливо. Рубікон перейдено 24 лютого 2022 року.

Тупик України

Перебуваючи у неофітському ура-патріотичному угарі єдиного телемарафону, українське воєнно-політичне керівництво за 14 місяців виховало в українців звичку до неминучості перемоги. Про те, що це є помилкою, вже починають говорити публічні експерти та лідери думок. Зокрема, Павло Казарін в **інтерв'ю** Яніні Соколовій.

Після 6-7 місяців пошуку сенсів, наприкінці грудня 2022 року, українські можновладці, окрім аксіоми про відновлення міжнародно визнаних на 1991 рік кордонів України, почали транслувати ще й неминучість розпаду Росії на окремі суб'єкти, без жодного розуміння процесів, які відбуваються всередині цієї держави та в Білому домі.

Це ще більше підігріло українську аудиторію, яка за триваллий час уже підісла на голку неминучої і швидкої перемоги та потребує все більших доз ендорфінів, на кшталт

вступу в ЄС і НАТО, що призводить до спроб українських можновладців викручувати руки західним чиновникам і політикам, вимагаючи всього й одразу.

Однак це починає давати зворотний ефект у вигляді пошуку омріяної exit strategy для закінчення війни вже з мінімальним урахуванням українських інтересів.

Зрозуміло, що сценарію розвитку подій після воєнної перемоги України ніхто не написав і не акцептував. А це означає, що в головах західних політиків перемога України є прочиненням дверей до початку «хаосу». Бажаючи уникнути поганих гілок сценарію, Білий дім не надаватиме Україні зброї, достатньої для остаточної перемоги над російськими військами та повернення Криму й Донбасу.

Таким чином, залишаються тільки два потенційних сценарії, які доступні українцям на даний момент: компромісні **перемовини** з агресором і патова ситуація (**stalemate**), що означає продовження війни на абсолютно необмежений термін (7–15 років).

У разі, якщо Китай та США з обох боків будуть підштовхувати воєнно-політичне керівництво України до пошуку формату компромісів із чинною кремлівською владою, то в цьому випадку українська політична еліта, яка накачала суспільство вірою в безальтернативність перемоги, отримує внутрішні заворушення, аж до повалення влади. Інформація, що надходить із воєнних підрозділів, свідчить про наявність відповідних настроїв щодо керівництва держави в людей зі зброєю.

Це означає, що воєнно-політичне керівництво держави скоріше обере не обмежені жодними термінами продовження війни (тобто, stalemate). До слова, на анонімних голосуваннях у закритих зум-обговореннях саме цей варіант набирає більшість експертних голосів.

Сім рівнів війни

У травні 2021 року Валерій Пекар, Андрій Длігач та інші співавтори опублікували **оновлену версію** своєї статті «Сім рівнів війни», яка була опублікована ще у вересні 2014 року. Я дозволю собі переформатувати ці сім рівнів війни, яку ми ведемо, в тому контексті, яким я його розумію.

Війна української ідентичності за свою суб'єктність

Державне й суспільне будівництво України та українства триває. Його важливими віхами були Революція гідності та війна за незалежність від Російської імперії, яка стала наслідком суб'єктивізації українського громадянського суспільства на Майдані.

Суб'єктивізуючись, українці борються з чужою волею, замінюючи її на свою. Суб'єктність уже нікуди не сховаєш, окрім як шляхом убивства її носія. Не має значення, яка частина українських земель перебуває під окупацією. Доки буде залишатися в живих хоча би три українці, у їх середовищі буде сформовано повстанський загін із потенційним зрадником. Але цей загін буде боротися за свою волю та свої принципи до останнього. Це як зубна паста, яку вичавили з тюбіка. І, на мій скромний погляд, у тому вигляді, в якому вона є, вона створює проблеми одночасно і для Кремля, і для Білого дому.

Російські люди могли би зрозуміти, чим є цей феномен, описаний Федором Достоєвським у фразі «Тварь ли я дрожащая или право имею». Однак рабське російське суспільство перебуває в паралельному світі, тому не може бути ні контрагентом, ні співбесідником української ідентичності. Особливо у прагненні останньої здобути й підтвердити свою вічну та невід'ємну суб'єктність, що зараз проявляється в антиколоніальній війні проти колишньої російської метрополії.

Війна України проти Російської Федерації

Україна б'ється за свою волю від будь-яких токсичних відносин, у яких проявляється загроза для існування її ідентичності та суб'єктності. Однак на цьому рівні війна є наслідком агресивного нападу Росії, а не прагнення України суб'єктивізуватися.

Авторка «Детектора медіа» Лена Чиченіна, яка **поділилася** своїм досвідом перебування в окупації, свідчить про постійний стан приниження вояків російської армії. Це системне приниження вони намагаються загасити насильством щодо цивільних, у сліпому прагненні довести собі й решті світу, що вони гідні чогось кращого. Але реальність українського добробуту, з якою їм довелося зіткнутися в тих містечках і селах, які вони тимчасово окупували, лише тільки посилила це приниження й довела, наскільки краще живуть вільні люди, що мають гідність. Гідність, яка проявляється навіть у тому, щоб установити унітаз і перестати ходити на дірку на морозі.

Це приниження росіян і прагнення здобути визнання того, що вони гідні чогось кращого, тривалий час маніпулятивно підмінялося фальшивою гордістю за перемогу у Другій світовій війні, яку здобули не вони, а попередні покоління українців, росіян, білорусів, казахів та інших народів.

Однак маніпуляція не зможе задовольнити спрагу росіян вимагати визнати їх гідними учасниками міжнародної спільноти. Вбивство і тортури цивільних можуть лише на коротку хвилику створити ілюзію величчя. Унітазів і пралок як не було у російській глибинці – так і не буде. І доки це не зміниться, підстави воювати, щоб самоствердитися, в Росії не зникнуть. А щоб це змінити – нацистсько-терористична імперська вертикаль влади, яка робить із людей у Росії рабів, має припинити існувати. Якщо цього не станеться, відповідно, жодних підстав для припинення війни не може бути.

Війна НАТО проти СРСР

Північноатлантичний альянс був створений для протистояння потузі СРСР. Потенційна спільна загроза для всіх членів альянсу – це природній стрижень його існування. Спроби переформатувати концептуальні цілі альянсу ні до чого не призвели. Після розвалу СРСР, попри розширення шляхом включення інших країн, концептуально НАТО перебуває в глибокій кризі.

Подумайте, якби НАТО був справді «робочим» альянсом, то з якої причини нам знадобився би формат «Рамштайн»? Понад те, НАТО не має механізму виключення своїх членів, а це робить усіх членів заручниками одне одного.

На щастя для НАТО, Володимир Путін і його посіпаки живуть надією відновити СРСР шляхом завоювання України. Таким чином, попри те, що і СРСР, і НАТО є здебільшого симулякрами – дії Путіна змогли відродити концепти обох сторін, і зараз вони виглядають як певні серйозні величини, які навіть ведуть «війну» в російському телевізорі. А вже російські пропагандисти кажуть, що вони воюють із НАТО, при цьому уявляючи себе нащадками СРСР.

Захід проти невизначеності

Війна – це, звісно, жахливо. Це смерті людей, це страждання та руйнування. Але невизначеність є ще більшим жахом для лідерів Західної Європи та США. Коли не можна прорахувати свої кроки, коли бізнес-план нічого не вартує, бо немає жодних сталих величин, а тільки змінні.

Європейська ідея довела свою спроможність за пів сторіччя після створення Союзу вугілля і сталі між Францією та Німеччиною. Концепція цього союзу свідчить: якщо ми

маємо певні прогнози спільних заробітків та business as usual, то нам немає сенсу воювати між собою.

Цю саму схему європейці намагалися застосувати й у своїх відносинах із Москвою – та провалилися, і позбавлений любові та емпатії лідер синхронізував із собою всю країну та пішов війною на сусіда. І тепер колективний Захід перебуває в патовій ситуації: дозволяти війні тривати – означає зраджувати своїм принципам гуманізму; довести війну до якогось завершення – означає відчинити скриньку Пандори з необмеженою кількістю варіативних сценаріїв, що унеможливило прогнозування.

Саме Захід і ліберальна демократія зайшла в цей тупик історії та екстраполювала його на ситуацію в Україні. А тепер експертні кола Західної Європи констатують, що в Україні найбільш вірогідним є stalemate. В той час як той самий stalemate трапився якраз у західному мисленні.

США проти Китаю

Хай там як, а ми всі залишаємося людьми і граємо у гру «цар гори». У цій грі зараз лідирують тільки дві сили – США та Китай. Природа цього конфлікту стає дедалі більш дивною, адже ліберально-демократична концепція, яку оспівував Френсіс Фукуяма, не тільки не здатна досягти «тріумфу» – вона, навпаки, змушена йти проти своїх принципів, забороняючи вільне поширення інформації шляхом заборони тіктоку, підважуючи тим самим один із ключових базисів демократичної системи – свободу слова.

Економічне протистояння, яке мало вестися винятково ринковими інструментами, перетворилося так само на систему заборон. Прикладом тому може бути ставлення США до компанії Huawei, яку американський уряд намагався переслідувати по всьому світу.

Дивні цікавинки є і з китайського боку. Насамперед, в око впадає, що ідеологічне підґрунтя протистояння з китайського боку – давно й тотально прогнило. Комуністичні принципи, на яких Мао Цзедун побудував КНР, давно розтоптані та знищені. В Китаї стільки ж комуністичного, як у Росії демократичного.

А однак саме це протистояння визначає контекст, у якому буде рухатися планета в найближчий період. Війна в Україні – це тільки паралельний сюжет, який відвертає увагу від головного тільки на певний час.

Світ кордонів проти Світу доріг (Геополітика проти Геоekonomіки)

Цей рівень я безсвідомо списав у своїх колег Длігача та Пекаря і не буду повторюватися, а запрошую вас **прочитати пояснення** цих світів. Однак мені здається, що поява такого феномену як Глобальний Південь відображає протистояння цих концепцій, коли економічний добробут, що формується шляхом інтенсифікації відносин та фінансово-товарного обміну, стикається з альтернативною системою, яка спроможна тільки на генерацію благ за допомогою ренти влади і контролю за ресурсами.

Научно я зміг це побачити, коли довелося займатися аналізом таких країн як Туркменістан, Узбекистан і Киргизстан. Будучи затиснутими у своїх географічних умовах та перебуваючи в залежності від зовнішніх інвестицій у транспортні шляхи, ці країни формують свій політичний процес у контексті лояльності до Росії та Китаю, які є єдиними донорами безпекових і фінансово-торговельних структур.

Зло проти Добра

Це останній, ключовий і найвищий рівень війни, в якій ми з вами зараз перебуваємо. Протагоністкою цієї історії, поза всяким сумнівом, є Україна, оскільки вона втілює собою сюжет боротьби проти тиранії і сили, яка переважає в

масштабах. У публічних дискусіях часто згадують картинку біблійної притчі про Давида та Голіафа. І, наскільки мені відомо, ніхто за всю світову історію не ставав на бік Голіафа.

Світова спільнота, яка так спрагло шукала простих відповідей, що навіть створила популізм як інструмент їх віднайдення, нарешті отримала простий сюжет, у якому цілком очевидно, що є добром, а що є злом.

Утім, злом вважається не сама Росія, а тільки її керівництво. І навіть не керівництво, а тільки те, що воно робить. Відповідно, щоби позбутися зла, достатньо тільки переконати російське керівництво перестати робити зло.

Українці ж переконують, що так не працює. Що зло живе всередині структури російського суспільства, і щоб його викоренити, необхідно зруйнувати стрижень влади, який перетворює людей на рабів у Росії.

Однак у цьому випадку перед світом постає проблема, яку сформулював український дипломат і футуролог Андрій Заблоцький: **як жити далі без зла?** Спробуйте прикласти це питання до кожного з попередніх шести рівнів, і ви зрозумієте, наскільки воно складне.

Перемога геоekonomіки Світу доріг над концептами Світу кордонів означатиме, наприклад, руйнування політичних концепцій ряду країн Глобального Півдня. Уявіть на секунду, що транспортні космічні кораблі зможуть дуже дешево доставляти товари в будь-яку точку земної кулі. Інфраструктурні проекти Шовкового шляху перестануть бути інструментом впливу.

Нівелювання «зла» в конфлікті США та Китаю означатиме зникнення комуністичної ідеології, автономізацію багатьох регіонів Китаю, а з боку США – значне ослаблення зовнішньополітичних позицій і реальне виконання міжнародних правил, які вони самі і встановили, та навіть певну спокуту за вторгнення в інші країни, як-от Ірак та Афганістан.

Західному бізнесу доведеться відмовитися від комфортної визначеності та сприйняти «хаос» як множинність будь-яких можливостей, зокрема ринкових. «Кінець історії» перетвориться на початок.

Північноатлантичний альянс відімре, а інвестування в безпеково-оборонний сектор буде перерозподілене на інші фінансові потреби – освіту, культуру, діалог і порозуміння.

Коли «зло» зникне, Україні необхідно буде сконцентруватися на собі та усвідомити, якими ми хочемо бути за умов, коли немає нікого, хто б міг дозволити собі на нас тиснути. Фраза Кучми «Україна – не Росія» стала наративом, що визначає нашу зовнішню та внутрішню політику. Пізніше вона трансформувалася у Порошенківське «геть від Москви», а потім у фразу Зеленського «без вас». Однак питання, якими ми є насправді та якими ми хочемо бути «без них», нам ще необхідно дослідити. Або, як колись сказав Володимир Зеленський, «хто я?».

Так чи інакше, ніхто на планеті поки що не знає, що робити у світі без зла. Ніхто не знає і не хоче замислюватися, яким буде світ без Володимира Путіна, без Кремля і без російської імперії. Ні в кого немає сценарію, як перетворити звирячу нацистсько-терористичну імперію на демократичну державу, яка не загрожує своїм сусідам.

Нічого цього немає. І доки воно не з'явиться, війна в Україні триватиме, попри футбольні прогнози Кирила Буданова, очікування розвалу Росії від Олексія Резнікова та переможні реліції Олексія Данілова.

Дмитро ЗОЛОТУХІН,
медіаексперт, виконавчий директор
ГО «Інститут постінформаційного суспільства»

«Детектор медіа»